

การกระจายรายได้ที่ไม่เป็นธรรม กับการพัฒนาที่ยั่งยืน
Income Disparity Distribution and Sustainable Development

ผศ.ดร.ภัทรพล ใจเย็น*

บทคัดย่อ

ความเหลื่อมล้ำทางรายได้เป็นปัญหาสำคัญของสังคมและประเทศชาติเป็นสิ่งที่ควรได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วนในสังคมปัจจุบันพร้อมทั้งส่งผลกระทบต่อประชาชนให้ได้รับความเดือดร้อนต่อการกระจายรายได้ที่ไม่เท่าเทียม การพัฒนาแบบบูรณาการ (Integrated) จะทำให้เกิดผลเป็นองค์รวม (Holistic) ที่ประสานกันครบองค์ประกอบมีดุลยภาพ (Balance) ทำให้กิจกรรมของมนุษย์สอดคล้องกับกฎเกณฑ์ของธรรมชาติเพื่อความหลุดพ้นความยากจนที่ถาวรยั่งยืนโดยใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและพุทธธรรมที่รู้จักกันในนามพุทธเศรษฐศาสตร์

คำสำคัญ : การกระจายรายได้, ความเป็นธรรม, การพัฒนาที่ยั่งยืน

Abstract

Unequal income distribution is very important problem of society and nation so it should be solved as soon as possible due to it has bad effects in many ways on people. Integrated development will yield holistically results in the balance development inducing human activities coincide with the natural rules and regulations to permanently overcome the poverty applying the philosophy of sufficiency economy integrated with the Buddhist principles known as Buddhist Economy.

Keywords: Income Distribution, Income Parity, Sustainable Development

* อาจารย์ประจำภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑. บทนำ

ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางรายได้เป็นปัญหาสำคัญที่ควรได้รับการแก้ไขโดยด่วน และสามารถเห็นได้อย่างชัดเจนในสังคมปัจจุบัน กล่าวคือมีการส่งผลกระทบต่อกลุ่มคนจำนวนหนึ่งทำให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อนเนื่องจากความไม่เท่าเทียมทางรายได้ รวมถึงสังคมขาดโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดและขาดโอกาสในการเข้าถึงบริการพื้นฐานที่สมควรได้รับ

หากเรามองภาพรวมของประชาสังคมโลก โดยสภาพอเมริกันแห่งมหาวิทยาลัยสหประชาชาติ ในกรุงโตเกียวได้ทำการศึกษาพบว่า ๒ % ของประชากรโลกครอบครองทรัพย์สินทั้งหมด ๕๐ % ของโลก ขณะที่ประชากรโลก ๕๐ % ของคนยากจนที่สุดในโลกมีทรัพย์สินรวมกันเพียง ๑ % ขณะเดียวกัน ขณะที่ประชากรโลกที่รวยที่สุด ๒๒๕ คน มีทรัพย์สินเท่ากับรายได้ของคนจนที่สุดในโลกจำนวน ๒๗๐๐ ล้านคนหรือ ๔๐ % ของประชากรโลก

สำหรับประเทศไทยในปี พ.ศ.๒๕๕๐ สำนักงานสถิติแห่งชาติสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับความมั่งคั่ง (Wealth) ของครัวเรือนไทยเป็นครั้งแรก โดยครอบคลุมเรื่องการเป็นเจ้าของที่ดิน บ้านรถและทรัพย์สินทางการเงินอื่นๆ ร้อยละ ๖๙ ของทรัพย์สินทั้งประเทศอยู่ในความครอบครองของครัวเรือนที่รวยที่สุดซึ่งมีเพียงร้อยละ ๒๐ ของทั้งหมดเท่านั้น ขณะที่ร้อยละ ๒๐ ซึ่งเป็นครัวเรือนที่ยากจนที่สุดมีทรัพย์สินรวมกันเพียงร้อยละ ๑ นั่นคือห่างกันถึง ๖๙ เท่า

ดังจะเห็นได้จากภาวะเศรษฐกิจของไทยที่ผ่านมา คือยุคก่อนวิกฤติปี ๒๕๔๐ ประเทศไทยมีการขยายตัวที่ดี ทั้งด้านการส่งออก การผลิต รวมทั้งมีการมีการปรับโครงสร้างการผลิต โดยมีความเป็นอุตสาหกรรมมากขึ้น สินค้าอุตสาหกรรมก็เป็นสินค้าที่มีทักษะการผลิตสูงขึ้น^๑ อัตราการขยายของผลผลิตมวลรวมของประเทศไทย ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๐๒-พ.ศ.๒๕๑๖ เฉลี่ยร้อยละ ๘.๑ ต่อปี, ปี พ.ศ.๒๕๑๗-พ.ศ.๒๕๒๘ ซึ่งเป็นช่วงที่เศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก อัตราการขยายของผลผลิตมวลรวมของประเทศไทยยังสูงถึงร้อยละ ๖.๓ ต่อปี และปี พ.ศ.๒๕๒๙-พ.ศ.๒๕๓๙ อัตราการขยายของผลผลิตมวลรวมของประเทศไทยเฉลี่ยต่อปีของไทยคือ ร้อยละ ๙.๑ ซึ่งจะเห็นได้ว่า ก่อนเหตุการณ์วิกฤติทางเศรษฐกิจ ประเทศไทยมีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ดีมาโดยตลอด แม้จะลดลงบ้างในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๓๙ ซึ่งเป็นช่วงที่เศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลกก็ตาม

^๑ วิศาล บุพบเวส; อัจฉนา วัฒนานุกิจ; ณัฐพงษ์ ทองภักดี. การศึกษาและวิเคราะห์ผลกระทบของการลงทุนจากต่างประเทศ . รายงานการวิจัย , [ม.ป.ท. : ม.ป.พ., ๒๕๓๙] หน้า ๔-๖.

นอกจากนี้**เศรษฐกิจ**ของประเทศไทยมีเสถียรภาพสูง ทั้งเสถียรภาพของระดับราคาสินค้าเสถียรภาพของอัตราแลกเปลี่ยน และเสถียรภาพของการมีงานทำ แม้เศรษฐกิจจะเจริญเติบโตอย่างไรก็ดี เศรษฐกิจไทยกลับมีปัญหาความไม่สมดุลในหลายด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่อง การกระจายรายได้ถึงแม้ว่าสัดส่วนคนที่มีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจนลดลง คนจนกลับมีสัดส่วนของรายได้ในระบบเศรษฐกิจน้อยลง โดยคนที่จนที่สุดร้อยละ ๒๐ ของประชากรมีสัดส่วนของรายได้เหลือเพียงร้อยละ ๖ ของรายได้ทั้งหมดของประเทศ ในขณะที่คนรวยที่สุดร้อยละ ๒๐ ของประชากรทั้งหมด มีสัดส่วนของรายได้ถึงร้อยละ ๕๐ นั้นแสดงให้เห็นว่า การกระจายรายได้ของคนในประเทศแย่ง โดยในขณะที่เศรษฐกิจมีการขยายตัวสูง ทั้งคนรวยและคนจนมีรายได้ที่เพิ่มขึ้น แต่รายได้ที่เพิ่มขึ้นนี้ คนรวยจะมีอัตราการเพิ่มขึ้นมากกว่าของคนจน

นอกจากนี้ ยังมีความแตกต่างระหว่างเมืองกับชนบท การใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม โครงสร้างการผลิตและการจ้างงาน ความไม่สมดุลของโครงสร้างการผลิต และระดับการศึกษาของคนงานเศรษฐกิจมหภาคก็ไม่สมดุล

การขาดสมดุลบัญชีเดินสะพัดอย่างต่อเนื่องแสดงถึงความไม่สมดุลระหว่างการออกภายในประเทศและการลงทุน นอกจากนี้ ภาคเอกชนยังมีการพึ่งพาเงินกู้ต่างประเทศสูงมากและเป็นเงินกู้ระยะสั้น แต่เงินที่กู้มานี้ นำมาลงทุนเพื่อหวังผลในระยะยาว ดังนั้นเมื่อการส่งออกและการขยายตัวทางเศรษฐกิจมีอัตราลดลง

ความมั่นใจถึงความสามารถในการชำระหนี้ต่างประเทศจึงมีลดลงทำให้มีความไม่มั่นใจในเสถียรภาพของค่าเงินบาท ที่มีค่าคงที่มาเป็นเวลานาน นำไปสู่การโจมตีค่าเงินบาท และการลดลงของทุนสำรองระหว่างประเทศอย่างรวดเร็ว ทำให้ต้องเปลี่ยนระบบอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศเป็นระบบลอยตัว ค่าของเงินบาทลดลงอย่างมาก ภาระหนี้สินต่างประเทศเพิ่มขึ้นสูงมาก จนเกิดวิกฤติในสถาบันการเงิน มีการชะลอตัวทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรง

ยังเกิดวิกฤติทางเศรษฐกิจต้มยำกุ้งในปี ๒๕๔๐ ย้ำให้เห็นว่า แนวทางการพัฒนาประเทศที่ผ่านมาของไทยยังไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ทางเศรษฐกิจที่กล่าวข้างต้นได้ เพราะเกิดการไม่มีเสถียรภาพอย่างรุนแรง การชะงักงันของการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ความยากจนและความไม่เท่าเทียมกันสูงขึ้น โดยการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ติดลบร้อยละ ๑.๔ และ ๑๐.๕ ในปี พ.ศ.๒๕๔๐ และ พ.ศ.๒๕๔๑ ตามลำดับและได้เป็นตัวเลขบวก คือ ร้อยละ ๔.๕ และ ๔.๗ ในสองปีต่อมา แล้วกลับลดลงเป็นร้อยละ ๑.๙ ในปี พ.ศ.๒๕๔๔ อย่างไรก็ตาม ในช่วงสองปีที่ผ่านมากล่าวได้ว่า มีการฟื้นตัวของการขยายตัวของเศรษฐกิจ

ในด้านดัชนีราคาผู้บริโภค มีการปรับตัวเพิ่มเป็นร้อยละ ๕.๕ และ ๘.๕ ในสองปีหลังวิกฤติ และกลับมาอยู่ในระดับต่ำเช่นในอดีต สัดส่วนหนี้สาธารณะต่อ GDP เพิ่มจากร้อยละ ๑๔.๙ ในปีก่อนวิกฤติ เป็นร้อยละ ๕๔ ในปี พ.ศ.๒๕๕๕ และหลังวิกฤติดุลงบประมาณเป็นลบมาตลอด สัดส่วนคนจนต่อประชากรกลับมาระดับเดียวกับก่อนเกิดวิกฤติ ทั้งนี้ ความแตกต่างทางรายได้และทางภูมิภาคยังมีสูงอยู่ (สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ๒๕๕๖ หน้า ๑๑-๑๘) จะเห็นได้ว่า ในสภาวะปัจจุบันบรรลุมิติอุปสงค์ทางเศรษฐกิจจะยากยิ่งขึ้นกว่าในอดีต

ประเทศไทยของเรามีสารพัดปัญหาสังคมเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา ทั้งปัญหายาเสพติด ปัญหาครอบครัว ปัญหาด้านสุขภาพอนามัย ฯลฯ แต่ที่เห็นได้ชัดเจนและกระทบความเป็นอยู่ของคนในสังคมมากที่สุดก็คงหนีไม่พ้น “ **ปัญหาความยากจน** ” ที่อยู่คู่กับสังคมไทยมานานแสนนาน ทุกวันนี้ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศต้องประสบกับภาวะความยากจน อยู่ในภาวะที่ขาดแคลนไม่มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และการมีหนี้สิน ซึ่งสาเหตุของความยากจน ก็เกิดจากการไม่มีงานทำ ประชากรเพิ่มขึ้น อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจต่ำเมื่อเทียบกับอัตราการเติบโตของประชากร ความเกียจคร้านและความเฉื่อยชา ลักษณะของอุตสาหกรรม ปัจจัยทางด้านวัฒนธรรมและสังคม ตลอดจนขาดการกระจายรายได้ที่เหมาะสม

เหตุผลเหล่านี้เป็นความจริงที่ไม่สามารถปฏิเสธได้เลย เพราะถ้าหากประชาชนว่างงานก็ไม่มีรายได้เพื่อนำมาเป็นค่าใช้จ่าย คุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ไม่เท่าเทียมกับคนอื่น ๆ และความยากจนยังก่อให้เกิดปัญหาความไม่มั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ ทั้งเป็นปัญหาสังคม เช่น อาชญากรรม และยังครอบคลุมถึงขาดโอกาสทางการศึกษา การรักษาพยาบาล การไร้ซึ่งอำนาจ และส่งผลทางด้านสุขภาพจิตของบุคคลทำให้เกิดความท้อแท้สิ้นหวังต่างๆตามมา ดังนั้นจึงสรุปถึงผลกระทบของความยากจน ไว้ดังนี้ ๑. ผลเสียต่อบุคคลและครอบครัว ทำให้บุคคลสูญเสียบุคลิกภาพที่ดี ครอบครัวขาดเครื่องอุปโภคบริโภคที่จำเป็นแก่การดำรงชีพ ไม่สามารถจะส่งบุตรหลานเล่าเรียนได้เท่าที่ควร ๒. เป็นภาระแก่สังคม สังคมต้องอุ้มชู ดูแลคนยากจน ทำให้ประเทศชาติไม่สามารถจะทุ่มเทการพัฒนาได้ ๓. ทำให้เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองไม่มั่นคง ประเทศที่มีคนยากจนมากก็ไม่สามารถจะพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองได้ ๔. เกิดความล่าช้าในการพัฒนาประเทศ เกิดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ และความไม่มั่นคงทางสังคม เกิดปัญหาสังคมอื่นๆ ตามมาเช่น ปัญหาอาชญากรรม

จะเห็นได้ว่าปัญหาความยากจนเป็นปัญหาระดับชาติที่ต้องการความช่วยเหลือ ซึ่งรัฐบาลจะต้องให้ความสำคัญเข้ามาแก้ไขในส่วน of เศรษฐกิจและสังคม เช่น ให้การศึกษา เพราะการศึกษาจะช่วยให้ประชาชนมีความรู้ที่สามารถนำไปใช้ประกอบอาชีพที่มีความก้าวหน้า ส่งเสริมในเรื่องของสุขภาพอนามัย และให้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ ตลอดจนสร้างอาชีพให้แก่ประชาชน เนื่องจากสิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยพื้นฐาน

เมื่อไหร่ก็ตามถ้าหากเรากล่าวถึง "ความยากจน" คนทั่วไปจะหมายถึงความยากจนในเชิงเศรษฐกิจ (Monetary Dimension) นั่นคือพิจารณา ที่ระดับรายได้ หรือฐานะทางเศรษฐกิจของบุคคลว่ามีรายได้ไม่เพียงพอกับการดำรงชีพได้ตาม มาตรฐานขั้นต่ำ หรือมีรายได้ ต่ำกว่ามาตรฐานคุณภาพชีวิตขั้นต่ำที่ยอมรับในแต่ละสังคม เมื่อนิยามความยากจนอิงกับการขาดแคลนรายได้เช่นนี้ เครื่องมือที่ใช้ในการวัดสถานะความยากจนจึงใช้รายได้หรือรายจ่ายของครัวเรือน และแนวทางในการแก้ไขปัญหา ก็จะมุ่งเน้นที่การเพิ่มรายได้ของครัวเรือน โดยการปรับปรุงและเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ปัจจัยการผลิตและกระบวนการผลิต สินค้า และบริการที่ดำเนินการโดยคนจน การปรับปรุงสภาพแวดล้อมของตลาดในด้านต่างๆ ให้เอื้ออำนวยต่อคนจน ตลอดจน การให้เงินอุดหนุนในรูปแบบต่างๆ เช่น เบี้ยยังชีพคนชรา เป็นต้น

สถานการณ์ความยากจนในทวีปเอเชีย จะเห็นได้ว่า ๑๐ อันดับ ประเทศยากจนที่สุดในเอเชีย มีดังนี้

๑. อัฟกานิสถาน	๓. เนปาล	๕. บังกลาเทศ
๒. พม่า	๔. กัมพูชา	๖. เกาหลีเหนือ
๓. ทาจิกิสถาน	๕. คีร์กีซสถาน	๗. ตีโมอเรส
๔. ลาว	๖. คีร์กีซสถาน	๘. ตีโมอเรส

๒.ความยากจน ในสังคมไทย

ความยากจนเป็นปัญหาสังคมไทยมานานกว่า ๒๐ ปี คนจนในที่นี้จึงหมายถึง คนที่มีรายได้ไม่พอต่อการยังชีพขั้นพื้นฐาน ซึ่งมีประมาณ ๑ ใน ๓ ของประชากร หรือประมาณ ๑๘ ล้านคน ของประชากรทั้งหมดในช่วงนั้น หลังจากนั้นมาเศรษฐกิจก็เติบโตอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในช่วงปี ๒๕๓๑ ได้ช่วยให้จำนวนคนยากจนในประเทศลดน้อยลง แต่มาในช่วงปี ๒๕๔๐ จนถึง ปี ๒๕๔๙ นั้น จากข้อมูลล่าสุดของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ รายงานว่า ประเทศไทยยังคงมีคนจนที่มีรายได้ต่ำกว่า ๑,๓๘๖ บาท/เดือน อยู่ถึงร้อยละ ๑๐% หรือประมาณ ๖ ล้านกว่าคน

และหากถ้าวัดคนที่เกือบจะจน ที่มีรายได้ไม่เกิน ๑,๖๐๐ บาท/เดือน ด้วยแล้วยังมีอีกประมาณ ๘ ล้านกว่าคน หากรวมแล้วประเทศไทยจะมีคนจนทั้งหมดเกือบ ๑๕ ล้านคนทั่วประเทศ

ในปี ๒๕๕๓ ประเทศไทยเรามี “คนจน” อยู่ทั้งสิ้นราว ๕.๑ ล้านคน โดยนิยามของ “คนจน” เหล่านี้หมายถึงคนที่มีค่าใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคไม่เกิน ๑,๖๗๘ บาท/คน/เดือน หรืออาจคำนวณออกมาได้เป็นไม่เกินราว ๕๖ บาท/คน/วัน ในปี ๒๕๕๓

ปัจจุบัน ได้มีแนวคิดใหม่ในการแก้ไขปัญหาความยากจน โดยในมุมมองใหม่นี้ได้พิจารณาเฉพาะการมีรายได้น้อยหรือการบริโภค น้อยเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงมิติอื่นๆ ที่มีใช้ตัวเงิน (Non-monetary Dimension) ดังที่ปรากฏอยู่ในคำนำของรายงาน การพัฒนาโลก ว่าด้วยการขจัดความยากจน ดังนี้

"ความ ยากจน มิได้จำกัดแต่เพียงการมีรายได้น้อยและการบริโภคน้อยเท่านั้น หากยังครอบคลุมถึงการขาดโอกาสด้านการศึกษา การรักษาพยาบาล และโอกาสอื่นในการพัฒนาคน การไร้ซึ่งอำนาจ การขาดสิทธิขาดเสียง ตลอดจนการตกอยู่ในความเสี่ยงและความหวาดกลัว"

เมื่อนิยามความยากจนอิงกับมิติด้านอื่นๆ ที่กว้างขึ้น เช่น ความขาดแคลนโอกาสในด้านต่างๆ และขาดแคลนอำนาจและสิทธิ ของบุคคล เครื่องมือที่ใช้ในการวัดสถานะความยากจนจึงกว้างขึ้นเช่นกัน นั่นคือดูที่ศักยภาพของคนจนว่าได้รับการเสริมสร้างและพัฒนาอย่างไร เช่น การขยายโอกาสในการเข้าถึงบริการพื้นฐานทางสังคมต่างๆ ของรัฐ อาทิ การศึกษา การสาธารณสุข ควบคู่ไปกับการเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงปัจจัยการผลิต เช่น ที่ดิน หุ่น และตลาด ตลอดจนการกระจายอำนาจการบริหารจัดการ ทรัพยากรและอำนาจทางการเมืองให้กับท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมมากขึ้น

สรุป “ความยากจนหรือคนจน” มิได้จำกัดเฉพาะ “คนจน” ที่ขัดสนทางเศรษฐกิจหรือด้านรายได้ในการยังชีพเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงความยากจนเชิงโครงสร้างที่เกิดจากความขัดสนในหลาย ๆ ด้าน ที่มีผลทำให้ขาดศักยภาพในการดำรงชีวิต

ทั้งการขาดการศึกษา การขาดทรัพยากร ขาดที่ดินทำกินหรือที่ดินทำกินมีขนาดเล็ก การขาดการรวมกลุ่มและการมีส่วนร่วมทางการเมือง การขาดข้อมูลข่าวสารความรู้ในการประกอบอาชีพ รวมทั้งการมีภาระการพึ่งพาสูงและไม่สามารถเข้าถึงบริการของรัฐและความช่วยเหลือต่าง ๆ ของรัฐ อันนำไปสู่ความไม่เสมอภาคทางเศรษฐกิจและสังคม

๓.สาเหตุของการกระจายรายได้ที่ไม่เป็นธรรมซึ่งนำไปสู่ความยากจน

สาเหตุของความของการกระจายรายได้ที่ไม่เป็นธรรมนั้นมีหลายสาเหตุ สามารถสรุปได้เป็น ๒ ประการ ดังต่อไปนี้

๑. สาเหตุจากปัจจัยภายใน ได้แก่

๑.๑ การมีความรู้ความสามารถในการทำงาน เนื่องจากการขาดโอกาสในการศึกษาและพัฒนา ทักษะต่างๆ

๑.๒ การขาดโอกาสในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์

๑.๓ การมีปัญหาสุขภาพอนามัย

๑.๔ การมีภาระ ในการเลี้ยงดูครอบครัว

๑.๕ การมีทรัพย์สินและที่ดินในการประกอบอาชีพ

๒. สาเหตุจากปัจจัยภายนอก ได้แก่

๒.๑ รัฐบาลทำการเน้นพัฒนาเมืองมากกว่าพัฒนาชนบทหรือการพัฒนาชนบท

๒.๒ การเน้นแต่ทุนทางกายภาพโดยขาดการส่งเสริมทุนทางสังคม

๒.๓ รัฐบาลเน้นการเน้นการพัฒนาส่งเสริมอุตสาหกรรมมากกว่าการเกษตร

๒.๔ รัฐบาลทำการจัดสรรโดยเน้นการจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติต่างๆ เพื่อการพาณิชย์โดยไม่ได้คำนึงถึงความยั่งยืน

๒.๕ รัฐบาลการเน้นเป้าหมายการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจมากกว่าการกระจายรายได้ให้กับประชากร

๒.๖ รัฐบาลมีการเน้นการเปิดประเทศมากเกินไปในขณะที่ยังไม่มีมาตรการรองรับผลกระทบ ในด้านต่างๆ ที่ดีพอกระบวนการทางกฎหมายที่เป็นตัวสร้างความเหลื่อมล้ำในสังคม

๒.๗ ระบบราชการไม่เอื้อต่อการแก้ปัญหา ความยากจนทั้งในแง่ขั้นตอนในการปฏิบัติงานที่ซับซ้อนและล่าช้า

๒.๘ ความซ้ำซ้อนของระบบของหน่วยงานต่าง ๆ ในขั้นตอน การปฏิบัติการ

๒.๙ ความไม่สอดคล้องกันของแผนงานและงบประมาณในระดับต่าง ๆ

๔.กระจายรายได้ที่เป็นธรรมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

การพัฒนาที่ยั่งยืน ทำให้โลกทั้งโลกซึ่งประกอบด้วยมนุษย์และสิ่งแวดล้อมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ความยั่งยืนเป็นของมนุษย์ สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และระบบสังคม จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อคนในสังคมนั้นเกิดมี “ปัญญา” ที่หมายถึง ความเข้าใจทุกสิ่งทุกอย่าง ที่เป็นไปตามสภาวะหรือธรรมชาติที่แท้จริงของสิ่งต่างๆ ทำให้สามารถละกิเลส และเดินทางสายกลาง เพื่อมุ่งสู่การบริโภคแต่เพียงพอดี (Optimal Consumption) กล่าวคือบริโภควัตถุเพียงความจำเป็นในการรักษาสุขภาพให้ดีด้วยความไม่ประมาท ซึ่งการดำรงตนในลักษณะนี้จะทำให้ความยั่งยืนเกิดขึ้นได้เอง การพัฒนาที่ยั่งยืน คือ การพัฒนาทางปัญญา ของมนุษย์ในแต่ละรุ่นเพื่อให้สามารถเข้าใจธรรมชาติตามสภาพแห่งความเป็นจริงทุกๆ ด้าน ในระดับที่สูงขึ้นไปเรื่อยๆ แล้วมนุษย์ผู้นั้นก็จะใช้ชีวิตได้อย่างสอดคล้องกับธรรมชาติ ซึ่งจะทำให้เกิดความสุขที่มาจากความสงบเย็น หรือ “ศานติสุข” ที่มีเป้าหมายสุดท้ายคือนิพพานหรือชีวิตที่ปราศจากทุกข์อย่างถาวร

แนวคิดของพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) ได้อธิบายการพัฒนาอย่างยั่งยืนว่า “การพัฒนาอย่างยั่งยืนมีลักษณะที่เป็นบูรณาการ (Integrated) คือทำให้เกิดเป็นองค์รวม (Holistic) หมายความว่า องค์ประกอบทั้งหลายที่เกี่ยวข้องจะต้องมาประสานกันครบองค์ และมีลักษณะอีกอย่างหนึ่ง คือ มีดุลยภาพ (Balance) หรือพูดอีกนัยหนึ่ง คือ การทำให้กิจกรรมของมนุษย์สอดคล้องกับกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ”

การประชุมของโลกว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน ณ นคร โจฮันเนสเบิร์ก ประเทศแอฟริกาใต้ คณะอนุกรรมการการอนุวัติตามแผนปฏิบัติการ และการพัฒนาอย่างยั่งยืน ร่วมกับสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย ได้หาข้อยุติด้านค่านิยมของการพัฒนาอย่างยั่งยืนว่า “การพัฒนาอย่างยั่งยืนในบริบทไทยเป็นการพัฒนาที่ต้องคำนึงถึงความเป็นองค์รวมของทุกๆ ด้านอย่างสมดุล บนพื้นฐานของทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมไทย ด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกกลุ่ม ด้วยความเอื้ออาทร เคารพซึ่งกันและกัน เพื่อสามารถในการพึ่งตนเอง และคุณภาพชีวิตที่ดี อย่างเท่าเทียมกัน”

รัฐบาล ก็ได้มีการจัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้เข้ามาประสานความช่วยเหลือในด้านเศรษฐกิจของผู้ประสบปัญหา ด้วยแนวทางการกระจายรายได้ที่เป็นธรรมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมีข้อสรุปดังนี้

๑. มีการส่งเสริมนโยบายเศรษฐกิจระดับชาติ หรือระดับมหภาคให้เอื้อต่อการแก้ไขปัญหาการกระจายรายได้ที่เป็นธรรมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน เช่น การปรับ

โครงสร้างเศรษฐกิจให้เข้มแข็งและยั่งยืน การส่งเสริมเศรษฐกิจในอาชีพเกษตรกรรม การเพิ่มรายจ่ายภาครัฐในการจัดบริการพื้นฐานทางสังคมแก่คนจน และผู้ด้อยโอกาส เป็นต้น

๒. การเพิ่มศักยภาพและโอกาสของคนยากจนให้เพิ่มขึ้น เช่น การเปิดเวทีประชาคมท้องถิ่น การขยายเครือข่ายและศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน การถ่ายทอด ความรู้จากปราชญ์ชาวบ้าน, การปรับใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับเทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างเหมาะสม เป็นต้น

๓. มีการพัฒนาระบบคุ้มครองทางสังคมและผู้ด้อยโอกาส เช่น การขยายขอบเขตการประกันสังคมและการมีสวัสดิการให้ครอบคลุมผู้ยากจนและผู้ด้อยโอกาส เป็นต้น

๔. จัดให้มีสวัสดิการโดยชุมชน เช่น การเตรียมความพร้อมในการสร้างหลักประกันทางสังคมแก่ประชากรแต่ละช่วงวัย โดยเน้นผู้สูงอายุเป็นสำคัญ

๕. การจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสมและยุติธรรม เช่น การจัดระบบของการเกษตร การประมง ป่าไม้ชุมชน

๖. การปรับปรุงระบบบริหารภาครัฐเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน เช่น การปรับกระบวนการตัดสินใจและบทบาทหน่วยงานภาครัฐทั้งหน่วยงานส่วนกลางและระดับท้องถิ่น การจัดทำแผนงาน/โครงการที่มีลักษณะเป็นองค์รวม ปรับปรุงระบบงบประมาณ และการจัดทำโครงการต่างๆที่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงปัญหาความยากจน

แนวทางแก้ไขปัญหการกระจายรายได้ที่เป็นธรรมเพื่อแก้ปัญหาความยากจน นั่นคือ “โครงการเศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งเป็นโครงการในพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงเน้นในเรื่องนี้โดยตรง

เศรษฐกิจพอเพียง จึงเป็นปรัชญาที่ชี้แนวทางการดำรงชีวิต ที่ในหลวงมีพระราชดำรัสแก่ชาวไทยนับตั้งแต่ปีพ.ศ. ๒๕๑๗ เป็นต้นมา และถูกพูดถึงอย่างชัดเจนในวันที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๐ เพื่อเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของประเทศไทย ให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนในกระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในสังคม

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีกระแสพระราชดำรัสให้ผู้บริหารประเทศและประชาชน เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาที่สมดุล มีการพัฒนาเป็นลำดับขั้น ไม่เน้นเพียงการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วมาเป็นเวลานานแล้ว เช่นพระบรมราโชวาทเมื่อวันที่ ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๑๗ ที่ว่า "ในการพัฒนาประเทศนั้นจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น เริ่มด้วยการสร้างพื้นฐาน คือความมีกินมีใช้ของประชาชนก่อน ด้วยวิธีการที่

ประยุทธ์ระมัดระวัง แต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อพื้นฐานเกิดขึ้นมันคงพอควรแล้ว..... การช่วยเหลือสนับสนุนประชาชนในการประกอบอาชีพและตั้งตัวให้มีความพอกินพอใช้ก่อนอื่นเป็นพื้นฐานนั้น เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งยวด เพราะผู้ที่มีอาชีพและฐานะเพียงพอ ที่จะพึ่งตนเองย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าระดับที่สูงขึ้นต่อไปได้โดยแน่นอน ส่วนการถือหลักที่จะส่งเสริมความเจริญ ให้ค่อยเป็นค่อยไปตามลำดับด้วยความรอบคอบระมัดระวังและประหยัดนั้น ก็เพื่อป้องกันการผิดพลาดล้มเหลว" และพระราชดำรัสเมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๑๗ "...ให้เมืองไทยอยู่แบบพออยู่พอกิน ไม่ใช่ว่าจะรุ่งเรืองอย่างไรก็ตาม แต่เรามีความพออยู่พอกิน มีความสงบเปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ ถ้าเรารักความพออยู่พอกินนี้ได้ เราก็จะยอดยิ่งยวด....."

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนี้ เป็นการชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนทั้งแนวทางปฏิบัติและตัวอย่างการประยุกต์ที่เกิดขึ้น โดยปรัชญาใช้ได้ทั้งระดับปัจเจกชน ครอบครัว ชุมชน ประเทศ ในที่นี้มองในแง่การบริหารเศรษฐกิจ (ระดับประเทศ) เป็นการมองโลกในลักษณะที่เป็นพลวัต มีการเปลี่ยนแปลง มีความไม่แน่นอน และมีความเชื่อมโยงกับกระแสโลก คือไม่ใช่ปิดประเทศ แต่ในขณะเดียวกันก็ไม่ใช่เสรีเต็มที่อย่างไม่มีมีการควบคุมดูแล ไม่ใช่อยู่อย่างโดดเดี่ยวหรืออยู่โดยพึ่งพิงภายนอกทั้งหมด คุณลักษณะเน้นการกระทำที่พอประมาณบนพื้นฐานของความมีเหตุมีผลและการสร้างภูมิคุ้มกัน

ความพอเพียง คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล มีระบบภูมิคุ้มกันที่ดีต่อผลกระทบของการเปลี่ยนแปลง หากขาดองค์ประกอบใดก็ไม่ใช่ความพอเพียงที่สมบูรณ์

ความพอประมาณ คือ ความพอดี กล่าวอย่างง่าย ๆ ว่าเป็นการยืนได้โดยลำแข้งของตนเอง โดยมีการกระทำไม่มากเกินไป ไม่น้อยเกินไปในมิติต่างๆ เช่น การบริโภค การผลิตอยู่ในระดับสมดุล การใช้จ่าย การออมอยู่ในระดับที่ไม่สร้างความเดือดร้อนให้กับตนเอง พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง

ความมีเหตุมีผล หมายความว่า การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอประมาณ ในมิติต่างๆ จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุมีผล ต้องเป็นการมองระยะยาว คำนึงถึงความเสี่ยง มีการพิจารณาจากเหตุปัจจัยและข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิด

การมีภูมิคุ้มกันในตัวดีพอสมควร พลวัตในมิติต่าง ๆ ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงในสถานะต่างๆ อย่างรวดเร็วขึ้น จึงต้องมีการเตรียมตัวพร้อมรับผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ การกระทำที่เรียกได้ว่าพอเพียงไม่คำนึงถึงเหตุการณ์และผลในปัจจุบัน แต่จำเป็นต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆที่จะเกิดขึ้นใน

อนาคต ภายใต้ข้อจำกัดของข้อมูลที่มีอยู่ และสามารถสร้างภูมิคุ้มกันพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง

ทั้งนี้ เงื่อนไขการปฏิบัติ ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงคือ การมีความรอบรู้ รอบคอบระมัดระวัง มีคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริต

ความรอบรู้ คือ มีความรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆอย่างรอบด้าน ในเรื่องต่างๆที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นประโยชน์พื้นฐานเพื่อนำไปใช้ในการปฏิบัติอย่างพอเพียง การมีความรอบรู้ย่อมทำให้มีการตัดสินใจที่ถูกต้อง

ความรอบคอบ คือ มีการวางแผน โดยสมารถที่จะนำความรู้และหลักวิชาต่างๆ มาพิจารณาเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน

ความระมัดระวัง คือ ความมีสติ ตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ ในการนำแผนปฏิบัติที่ตั้งอยู่บนหลักวิชาต่างๆเหล่านั้นไปใช้ในทางปฏิบัติ โดยเป็นการระมัดระวังให้รู้เท่าทันเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปด้วย

ในส่วนของคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต ซึ่งคลุมคนทั้งชาติ รวมทั้งเจ้าหน้าที่ นักวิชาการ นักธุรกิจ มีสองด้านคือ ด้านจิตใจ/ปัญญาและด้านกระทำ ในด้านแรกเป็นการเน้นความรู้คู่คุณธรรมตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความรอบรู้ที่เหมาะสม ส่วนด้านการกระทำหรือแนวทางดำเนินชีวิต เน้นความอดทน ความเพียร สติ ปัญญา และความรอบคอบ เงื่อนไขนี้จะทำให้การปฏิบัติตามเนื้อหาของความพอเพียงเป็นไปได้

จากวิกฤติเศรษฐกิจในปี ๒๕๔๐ แสดงให้เห็นปัญหาในการแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจ และการบริหารเศรษฐกิจทั้งภาครัฐและเอกชน ที่ผ่านมายังไม่มีความสมดุล ไม่สอดคล้องกับพระราชดำรัส จึงได้มีการประมวลพระราชดำรัสเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อเป็นแนวคิดใหม่ในการพัฒนาประเทศและได้สรุปเป็นหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และขอพระบรมราชานุญาตใช้เป็นกรอบในการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ ๙ - ๑๑ ในปัจจุบัน

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็น ที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ

และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญาและความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

ต่อมาสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิในทางเศรษฐกิจและสาขาอื่น ๆ มาร่วมกันประมวลและกลั่นกรองพระราชดำรัสเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อบรรจุใน “ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙-๑๑ ซึ่งเป็นฉบับปัจจุบัน ” และได้จัดทำเป็นบทความเรื่อง "ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง" และได้นำความกราบบังคลทูลพระกรุณาขอพระราชทานพระบรมราชวินิจฉัย เมื่อวันที่ ๒๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๔๒ โดยพระองค์ทรงพระกรุณาปรับปรุงแก้ไขพระราชทานและทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้นำบทความที่ทรงแก้ไขแล้วไปเผยแพร่ เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนประชาชนโดยทั่วไป เมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๒

จากนั้นปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจึงได้รับการเชิดชูเป็นอย่างสูงจากองค์การสหประชาชาติ ว่าเป็นปรัชญาที่มีประโยชน์ต่อประเทศไทยและนานาประเทศ และสนับสนุนให้ประเทศสมาชิกยึดเป็นแนวทางสู่การพัฒนาแบบยั่งยืน โดยมีนักวิชาการและนักเศรษฐศาสตร์หลายท่านที่เห็นด้วยกับแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

เราจะเห็นได้ว่า การแก้ไขปัญหาการกระจายรายได้ที่เป็นธรรมเพื่อความหลุดพ้นที่ยั่งยืนของ ในหลวงรัชสมัยของปวงชนชาวไทย ท่านทรงมองการณ์ไกลในการช่วยเหลือในด้านนี้เสมอมา ทำให้เกิดการต่อยอดของโครงการ และรวมถึงหน่วยงานความช่วยเหลือต่างๆทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม จึงเห็นได้ว่าสังคมไทยนั้นยังคงเล็งเห็นถึงความสำคัญในการช่วยเหลือและเยียวยาแก้ไขปัญหาความยากจนอยู่มาก

นอกจากนี้ พระพุทธศาสนาก็มีส่วนช่วยในการแก้ปัญหาความยากจนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยใช้หลักการของพระพุทธองค์มีหลักการเป็นต้นว่า “**ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์**”^๒ ประโยชน์อันพึงได้รับในปัจจุบันคือ

๑. **อุฏฐานสัมปทา** ถึงพร้อมด้วยความหมั่น ในการประกอบกิจเลี้ยงชีวิตที่ดี ในการศึกษาเล่าเรียนที่ดี ในการทำธุระหน้าที่ของตนที่ดี

๒. **อารักขสัมปทา** ถึงพร้อมด้วยการรักษา คือรักษาทรัพย์ที่แสวงหามาได้ ด้วยความหมั่นไม่ให้เป็นอันตรายก็ดี รักษาการงานของตน ไม่ให้เสื่อมไปก็ดี

๓. **กัลยาณมิตตตา** ความมีเพื่อนเป็นคนดี ไม่คบคนชั่ว

๔. **สมชีวิตา** ความเลี้ยงชีวิตตามสมควรแก่กำลังทรัพย์ที่หามาได้ ไม่ฝืดเคืองนัก ไม่ให้พุ่มพายนัก

๕. หลักการเก็บรักษาทรัพย์ตามเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ

หลักการเก็บรักษาทรัพย์ เรียกตามภาษาธรรมะว่า อารักขสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยการรักษา หมายถึงการรู้จักคุ้มครองเก็บรักษาโภคทรัพย์ที่ตนได้ทำไว้ด้วยความขยันหมั่นเพียรโดยชอบธรรมด้วยกำลังแรงงานของตนไม่ให้เป็นอันตรายสูญหายโดยมิใช่เหตุ ดังที่พระพุทธองค์ได้ทรงแสดงความหมายไว้ในคัมภีร์อังคุตตรนิกาย อัฐกนิบาต ว่า “อารักขสัมปทา คือ กุลบุตรมีโภคทรัพย์ที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียร สังสมไว้ด้วยกำลังแขนอย่างอาบเหงื่อต่างน้ำ เป็นของชอบธรรมได้มาโดยชอบธรรม เขาจัดการรักษาคุ้มครองโภคทรัพย์เหล่านั้น โดยพิจารณาว่า ทำอย่างไร พระราชาผู้นำประเทศจะไม่พึงريبโภคะเหล่านี้ของเราเสีย พวกโจรไม่พึงลักไปเสีย ไฟไม่พึงไหมเสีย น้ำไม่พึงพัดพาไปเสีย ทายาทที่โหดร้ายจะไม่พึงเอาไปเสีย” นี้เรียกว่า **อารักขสัมปทา**

กล่าวในเชิงปฏิบัติของอารักขสัมปทา คือ

๑. การใช้ทรัพย์ให้เป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิตอย่างถูกต้อง

๒. การเก็บออมรักษาทรัพย์ไว้เพื่อเป็นประโยชน์ในกาลข้างหน้า

๓. การประหยัด การกระหมัดกระหม่อม การเก็บเล็กผสมน้อยเพื่อเป็นทุนก้อนใหญ่

^๒ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม = Dictionary of Buddhism, พิมพ์ครั้งที่ 20, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด, 2554). หน้า ๑๒๓.

หลักธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จในหน้าที่การงาน คือ หลักอิทธิบาท ๔ ซึ่งประกอบด้วย

๑. ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น
๒. วิริยะ ความเพียรประกอบสิ่งนั้น
๓. จิตตะ เอาใจฝึกฝนในงานสิ่งนั้น
๔. วิมังสา หมั่นตรិตรอง พิจารณาหาเหตุผลในสิ่งนั้น

๖.สรุป

“ความยากจนหรือคนจน” มิได้จำกัดเฉพาะ “คนจน” ที่ขัดสนทางเศรษฐกิจหรือด้านรายได้ในการยังชีพเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงความยากจนเชิงโครงสร้างที่เกิดจากความขัดสนในหลาย ๆ ด้าน ที่มีผลทำให้ขาดศักยภาพในการดำรงชีวิต ทั้งการขาดการศึกษา การขาดทรัพยากร ขาดที่ดินทำกินหรือที่ดินทำกินมีขนาดเล็ก การขาดการรวมกลุ่มและการมีส่วนร่วมทางการเมือง การขาดข้อมูลข่าวสารความรู้ในการประกอบอาชีพ รวมทั้งการมีภาระการพึ่งพาสูงและไม่สามารถเข้าถึงบริการของรัฐและความช่วยเหลือต่าง ๆ ของรัฐ อันนำไปสู่ความไม่เสมอภาคทางเศรษฐกิจและสังคม ดังนั้นจำเป็นจะต้องมีการพัฒนาประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาที่ยั่งยืนมีลักษณะที่เป็นบูรณาการ (Integrated) คือทำให้เกิดเป็นองค์รวม (Holistic) หมายความว่า องค์ประกอบทั้งหลายที่เกี่ยวข้องจะต้องมาประสานกันครบองค์ และมีลักษณะอีกอย่างหนึ่ง คือ มีดุลยภาพ (Balance) หรือพูดอีกนัยหนึ่ง คือ การทำให้กิจกรรมของมนุษย์สอดคล้องกับกฎเกณฑ์ของธรรมชาติเพื่อความหลุดพ้นความยากจนที่ถาวรโดยใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและพุทธธรรมที่รู้จักกันในนามพุทธเศรษฐศาสตร์

บรรณานุกรม

วิศาล บุปผเวส, ธีรยุทธพงศ์ ทองภักดี, อังนา วัฒนานุกิจ. การศึกษาและวิเคราะห์ผล

กระทบของการลงทุนจากต่างประเทศ. ม.ป.ท. : ๒๕๓๙.

สมพร ศิลป์สุวรรณ, ธีรยุทธพงศ์ ทองภักดี. ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับสังคมไทย

กรุงเทพฯ : ศูนย์ศึกษาเศรษฐกิจพอเพียง สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

๒๕๕๔.

ธีรยุทธพงศ์ ทองภักดี, บรรณาธิการ. นโยบายสาธารณะเพื่อพัฒนาการเศรษฐกิจ.

กรุงเทพฯ : คณะพัฒนาการเศรษฐกิจ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

๒๕๕๔.

- สุกัญญา หุตะเศรณี. **วิธีการวัดความยากจนและการกระจายรายได้และแนวทางปรับปรุงวิธีการวัด : เอกสารประกอบการบรรยาย.** กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. ๒๕๓๕.
- เมธี ครองแก้ว; ปราณี ทินกร. **สถานะความยากจนและการกระจายรายได้ในประเทศไทย ๒๕๑๘/๑๙ และ ๒๕๒๔.** กรุงเทพฯ : คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ๒๕๒๘.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. กองศึกษาและเผยแพร่การพัฒนา. **รายงานการศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาความยากจนและการกระจายรายได้ ของกลุ่มแรงงานรับจ้างการเกษตรที่ไร้ที่ทำกิน.** กรุงเทพฯ : กองศึกษาและเผยแพร่การพัฒนา สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. ๒๕๓๗.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม = Dictionary of Buddhism, พิมพ์ครั้งที่ ๒๐. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด. ๒๕๕๔.
- Oey Astra Meesook. Income distribution statistics for Thailand, Malaysia and Indonesia Bangkok, Faculty of Economics, Thammasat University. 1974.
- Bandid Nijathaworn. A multi-sectoral model of growth; income distribution and basic needs in Thailand. N.P. 1983.